

Købmand P.M. Harders familiegravsted

Bevaringsværdigt gravsted, gravkammer og mindesten

Købmand Peter Mouritz Harder (4. marts 1840-12. september 1903) nedstammede fra en slægt af håndværkere. Både bedstefaderen, Jørgen Pauli Harder og faderen, Frederik Adolf Harder, var guldsmede, men P.M. Harder valgte, ligesom broderen, Frederik Adolf Harder, at gå handelsvejen. P.M. Harder blev manufakturhandler, og broderen, F.A. Harder, blev købmand og grosserer (i Vestergade 15).

P.M. Harder startede den 28. august 1866 sammen med Niels Langballe Boserup en manufakturhandel i Adelgade 7 i Skive. Boserup udtrådte i januar 1879 af forretningen, som videreførtes af P.M. Harder alene. I 1886 købte P.M. Harder naboejendommen, Adelgade 9, som han samme år fik revet ned og erstattet med en ny tre-etagers bygning, hvor manufakturforretningen flyttede ind i stueetagen og hvor familien Harder fik lejlighed på etagen ovenover.

Murstenene kom – sandsynligvis – fra Harders eget teglværk, for sammen med broderen, F.A. Harder, havde P.M. Harder omkring 1870 startet et teglværk i Liselund nedenfor Skive Kirkegård. Teglværket brændte den 6. august 1897, og de to brødre lod opføre et nyt, moderne teglværk, der stod færdigt i maj 1899. ”Den smukke dampmaskine på 25 hestes kraft, den store dampkedel, de mægtig store tørrelader, hvor der er plads til at tørre 200.000 sten på en gang, og den mægtige ringovn, maskinerne, som ælter og former leret, vognene, der kører sand og ler ned til værket, den underjordiske ledning fra åen, hvorved vandet stadig haves ved hånden, den 100 fod høje skorsten, alt gør indtryk af en stor virksomhed; der kan da også årligt produceres 3 millioner sten.” (Skive Avis 28. maj 1899) Pris ”med maskiner og alt”: 50.000 kr.

Teglværket var kun et af flere i Skives umiddelbare nærhed. Der var også teglværker ved Lundhede, Resengård og Krabbesholm, men i modsætning til Harders teglværk blev de ikke moderniseret og lukkede derfor kort efter århundredskiftet. Til gengæld fik Skive i 1907 et andet moderne teglværk, Gammelgård Teglværk, ved Brårupvej.

Den 12. september 1930 brændte Harders Teglværk igen. Skive Folkeblad berettede: ”Harders Teglværk i Liselund er i morges ved 6-tiden blevet hjemsogt af en voldsom ildebrand, der har lagt selve teglværket i aske, ligesom et par af tørreladerne er blevet raseret. Ved branden omkom den 55-årige omvandrende svend, bager Chr. Stokholm fra Lemvig, der i aftes i ret spirituspåvirket tilstand var kommet til teglværket og havde fået lov til at sove på ovnen. Der arbejder for øjeblikket 24 mand på teglværket, og hvis ikke ovnen har taget skade, vil enkelte fortsat kunne arbejde på teglværket, fortæller bestyrer Hansen. En af ejerne, købmand P.C. Jensen, forventer, at teglværket vil blive genopført.”

Sådan kom det ikke til at gå. I december 1930 blev teglværket solgt til ejerne af Gammelgård Teglværk, der bebudede, at de ville genopføre teglværket i Liselund, men det blev siden opgivet. I stedet købte Skive Menighedsråd Harders Teglværk med henblik på kunne udvide kirkegården, hvor der var mangel på plads. I januar 1936 godkendte Skive Byråd, at arbejdet med anlæggelsen af den nye kirkegårdsudvidelse blev sat i gang som et beskæftigelsesarbejde. Kirkegården blev taget i brug i oktober 1937. Den 2. oktober 1937 blev Vor Frue Kirke genindviet som kirke af biskop Malmstrøm, Viborg, ved en festgudstjeneste. Gudstjenesten var samtidig en slags indvielse af udvidelsen af kirkegården i den tidligere lergrav.

P.M. Harder var i 18 år medlem af Skive Ligningskommission, men havde ellers ingen offentlige hverv.

Han døde den 12. september 1903, 63 år gammel. Manufakturhandlen blev videreført af sønnen, Jørgen W. Harder, der i 1913 solgte den til Emil Tønder.

Efter P.M. Harders død rejste arbejderne på Harders Teglværk en mindesten på gravstedet. Det er et familiegravsted, som rummer et gravkammer.

Det fine smedejernsgitter omkring gravstedet er lavet af klejnsmedemester Arthur Neumann, Skive. I 2010 blev det totalrenoveret af smedemester Johannes Stampe, Rødding.

Manufakturhandler Peter Mourits Harder (nederst på trappen) byggede i 1886 en stor bygning på Adelgade 9 i Skive til sin manufakturforretning og til privatbolig. De øvrige personer er ikke genkendt, men det er formentlig sønnen, manufakturhandler Jørgen W. Harder, der står til højre. Foto ca. 1900.

I 1898 brændte Harders Teglværk i Liselund, grundlagt af brødrene Peter Mourits og Frederik Adolf Harder i begyndelsen af 1870'erne. I 1899 stod et nyt, moderne teglværk færdigt. Det ses bag arbejderne. Teglværkets lergrav lå mellem teglværket og kirkerne i Skive. Efter teglværkets brand i 1930 blev lergraven omdannet til en del af Skive Kirkegård. Foto fra ca. 1915.

